

*Неллі
Іванова-Георгієвська*

ТРАДИЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ СМІХУ В ОДЕСІ

IX Міжнародна науково-теоретична конференція «Про природу сміху» (6—8 квітня 2010 року)

Одеса — місто своєрідне, воно народжує і плекає таланти в усіх ділянках людської діяльності, про що свідчать давні видатні досягнення одеситів — починаючи з медицини, мореплавства, підприємництва і завершуючи літературою, образотворчими мистецтвами та музикою. Місто поставало наприкінці XVIII століття в умовах найбільшого економічного розквіту, коли на його теренах проживало понад 100 народностей. Вільна економічна зона, вільне спілкування різних культурних і релігійних традицій, вільна безмежність Чорного моря, що вгамовує свою руйнівну могутність біля ніг упевненої в собі та іронічної красуні-Одеси, — все це формувало особливу вдачу її мешканців, волелюбних, незлостивих та гостинних, що понад усе люблять своє місто і здатні виживати за будь-яких умов завдяки своїй мудрості, надії та непереборному почуттю гумору.

В радянські часи за ініціативи «зверху» в Одесі було запроваджено фестиваль «Гуморина». У період найбільшого ідеологічного тиску його заборонили, але згодом він відродився і тепер відбувається щорічно першого квітня. Навряд чи слід вважати, що одеський гумор по-справжньому розквітає лише під час Гуморинного карнавалу: цей фестиваль радше офіційно засвідчує загально визнаний статус Одеси як «столиці гумору» і нагадує світові про веселу життєздатну вдачу одеситів.

Саме цей фестиваль колись започаткував дослідження природи сміху і сміхової культури, що його запровадило

міське товариство «Одеська гуманітарна традиція», коли під час чергового всенародного одеського свята у квітні 2000 року науковці Одеси спробували проаналізувати особливості одеського гумору, одеської долі, одеського карнавалу, одеської мови — і така є, певніше, була, але поступово згасає, бо майже не залишилось у рідному місті справжніх носіїв веселого, навіть кумедного, мовлення.

Згодом почали відбуватися щорічні міжнародні науково-теоретичні конференції «Про природу сміху», що привертала увагу різних за фахом учених із багатьох країн світу. До речі, одна з тележурналісток, повідомляючи глядачам телеканалу «1+1» про цю специфічну наукову подію, чи не глузувала з нашої витівки: «В той час, коли одесити сміються на вулицях міста, філософи сидять і розтинають сміх».

Відтоді вже вийшло вісім спеціальних випусків збірки наукових праць «Докса» (головний редактор — Віктор Левченко), присвячених дослідженням сміху. Тут опубліковано статті вчених з України, Росії, Білорусі, Німеччини, Болгарії, США, Казахстану, що можуть засвідчити: згаданий «розтин» збагатив людину не тільки розумінням того, що ж змушує її сміятись і від чого звільняє всевладний сміх, а й усвідомленням багатоманіття вимірів сміху, що дає змогу вивчати його прояви в різних науках.

До аналізу сміху вдаються філософія, розкриваючи його метафізичні основи та смисл, пізнавальні та буттєві спроможності; психологія, що описує психічні механізми сміху та його психологічні ефекти; культурологія, яка досліджує національну своєрідність сміхових культур і загальні закономірності їх розвитку; соціологія, котра, вивчаючи

функціонування сміху в соціумі, розкриває його соціальні передумови і наслідки; фізіологія, що виявляє в людському організмі процеси, супровідні сміхові; мистецтвознавство, що досліджує форми комічного в мистецтві, тощо. Отже, сміх є невіддільною рисою людського ества і однією з форм буттєвої реалізації людини, й усі ці виміри аналізу сміху представлено у збірнику «Докса».

Цього року зусиллями товариства «Одеська гуманітарна традиція» (голова правління — доцент, кандидат філософських наук Віктор Левченко) і Центру гуманітарної освіти НАНУ (завідувач кафедри філософії Одеської філії — професор, доктор філософських наук Олександр Кирилюк) було створено Центр наукових досліджень сміху і сміхової культури, що стане організаційним осередком в Україні щодо вивчення різноманітних проявів сміху та сміхових традицій.

6 квітня 2010 року в конференційній залі Одеського національного політехнічного університету розпочала роботу IX Міжнародна науково-теоретична конференція «Про природу сміху». Організаторами її виступили: товариство «Одеська гуманітарна традиція», гуманітарний факультет Одеського національного політехнічного університету, «Баварський дім, Одеса», філологічний і філософський факультети Одеського національного університету ім. І. Мечникова і Одеська філія Центру гуманітарної освіти НАНУ.

В конференції взяли участь філософи, філологи, історики, етнографи, антропологи, мистецтвознавці, культурологи із наукових центрів і вищих навчальних закладів України, Росії, Німеччини, Білорусі, Казахстану тощо.

Поряд з іншим учасники й гості форуму брали участь у презентації Європейського словника філософій, і професор О. Хома, презентуючи Словник, побічно залучив до дослідницьких розмислів про сміх проблему парадоксальності ситуації буття філософської термінології.

Завдяки співпраці «Одеської гуманітарної традиції» із «Баварським домом, Одеса» до програми також увійшли оригінальні арт-акції: виставки сучасних німецьких художників, відеонале, а та-

кож лекції відомого Берлінського арт-критика Людвіга Сайфарта про іронію у сучасному образотворчому мистецтві Німеччини тощо.

Отож, «Одеська гуманітарна традиція» не лише вивчає давні традиції Одеси у гуманітарній царині знань, а й розвиває їх та створює нові. Щодо сміху — то гаслом цьогорічної конференції стали слова американського письменника Генрі Мілера: «Сизий іній нерозуміння розтанув у кольках сміху».